

Eigen Kracht-conferentie

Cora Bartelink

Nederlands Jeugdinstituut
Infolijn t (030) 630 65 64
e infolijn@nji.nl
i www.nji.nl

April 2010

Samenvatting

Doel: Met de Eigen Kracht-conferentie wordt beoogd dat gezinnen zelf de verantwoordelijkheid nemen om problemen op te lossen met behulp van hun sociale netwerk. De bedoeling is dat zij de regie over hun eigen leven nemen en samen met hun netwerk onderzoeken hoe zij de problemen willen en kunnen aanpakken.

Een Eigen Kracht-conferentie leidt tot een plan met draagvlak van een brede kring, waarmee problemen rondom het opvoeden en opgroeien van kinderen opgelost, verminderd of draaglijk gemaakt kunnen worden.

Doelgroep: De Eigen Kracht-conferentie is bedoeld voor gezinnen die problemen ervaren in de ontwikkeling en/of opvoeding van hun kind en die samen met hun sociale netwerk een plan willen opzetten om de problemen op te lossen, te verminderen of draaglijk te maken.

Aanpak: Gedurende een bijeenkomst, waar het gezin, familieleden, vrienden en eventueel professionele betrokkenen aanwezig zijn, wordt een plan opgesteld om de problemen aan te pakken.

Materiaal: Er is een handleiding voor de Eigen Kracht-coördinatoren die hoort bij de training die zij ontvangen.

Daarnaast zijn er allerlei onderzoeksrapporten beschikbaar.

Onderzoek: Uit Nederlands, quasi-experimenteel onderzoek blijkt dat de veiligheid van kinderen in het gezin verbetert nadat het gezin samen met zijn sociale netwerk een plan heeft bedacht om de problemen te verbeteren. Ook nemen de sociale steun en de eigen regie van het gezin toe. Resultaten uit buitenlandse onderzoeken komen hiermee overeen.

1. Risico- of probleemomschrijving

De Eigen Kracht-conferentie kan worden ingezet bij iedere vraag of ieder probleem waarvoor een plan nodig is en waarbij familie, vrienden en burens (kortom het netwerk) gemobiliseerd en geactiveerd kan worden om de problemen te bespreken en een plan te maken om de problemen aan te pakken. Uit registratiegegevens van 2001 tot en met 2008 blijkt dat de conferenties bij zeer uiteenlopende problemen worden ingezet. Onder andere zijn Eigen Kracht-conferenties ingezet bij ouders met psychiatrische en verslavingsproblematiek, bij echtscheidingsproblemen, gedragproblemen van het kind, gezinsleden met een verstandelijke beperking, pedagogische onmacht, ziekte/dood, huiselijke geweld, en combinaties hiervan. (Van Beek, 2005, 2006; Gramberg, 2008, 2009)

Uit onderzoek blijkt dat ook wanneer de rechter een ondertoezichtstelling heeft uitgesproken over een of meerdere kinderen in een gezin, de Eigen Kracht-conferentie een geschikt middel is om hulp op gang te brengen samen met het netwerk, de sociale cohesie te versterken en de veiligheid van het kind te waarborgen (Wijnen-Lunenburg et al., 2008).

2. Doel

Met de Eigen Kracht-conferentie wordt beoogd dat gezinnen zelf de verantwoordelijkheid nemen om problemen op te lossen met behulp van hun sociale netwerk. De bedoeling is dat zij de regie over hun eigen leven nemen en samen met hun netwerk onderzoeken hoe zij de problemen willen en kunnen aanpakken.

Een Eigen Kracht-conferentie leidt tot een plan met draagvlak van een brede kring.

De Eigen Kracht-conferentie is afgeleid van de Familie Group Conference, die van oorsprong in Nieuw-Zeeland is ontwikkeld. De Family Group Conference (FGC) beoogt kinderen beter te beschermen door de samenwerking met alle betrokkenen in de omgeving van het kind te maximaliseren. Dit in tegenstelling tot het bureaucratische systeem van hulpverlening waarin de personen die de gevolgen van de besluitvorming (namelijk de kinderen en gezinnen) ondervinden, ver verwijderd zijn van het besluitvormingsproces doordat het de hulpverleners zijn die de beslissingen nemen. FGC richt zich op de sterke kanten en de mogelijkheden van de familie en het sociale netwerk daaromheen in plaats van de problemen.

De Eigen Kracht-conferentie is zelf geen hulpverlening, maar een manier om te beslissen over gewenste – al dan niet professionele – hulp en steun (Wijnen-Lunenburg et al., 2008). Het helpt ook het sociale netwerk van het gezin te activeren.

3. Doelgroep

De Eigen Kracht-conferentie is bedoeld voor gezinnen die problemen ervaren in de ontwikkeling en/of opvoeding van hun kind en die samen met hun sociale netwerk een plan willen opzetten om de problemen op te lossen, te verminderen of draaglijk te maken.

Eigen Kracht is geen hulpverleningsmodel met indicaties en contra-indicaties. Het uitgangspunt is dat elke burger het democratisch recht heeft om eerst zelf plannen te maken voor de overheid - of professionals namens deze - ingrijpt in hun leven en dat van hun kinderen. Zo blijven burgers zelf in de eerste plaats verantwoordelijk en kunnen zij de regie over hun leven in eigen hand houden. Pas wanneer het hen niet lukt met een plan te komen zijn de jeugdhulpverleningsinstanties aan zet en worden indicaties en contra-indicaties relevant.

In de praktijk blijkt de Eigen Kracht-conferentie regelmatig ingezet te worden in situaties waarin een kinderschermingsmaatregel dreigt of zelfs van kracht is. Eigen Kracht-conferenties blijken vrijwel nooit niet door te gaan vanwege een te klein netwerk van het gezin (Wijnen-Lunenburg et al., 2008). De Eigen Kracht-conferentie is bij uitstek geschikt voor gebruik bij migrantengroepen, omdat de cultuur van de familie centraal staat. De tradities en gewoonten van het gezin waar de conferentie om draait, wordt erkend en er wordt naar gestreefd om op een bij de gezinnen passende manier tot een besluit te komen over de benodigde hulp. Indien nodig wordt een tolk ingeschakeld voor het contact tussen enerzijds de coördinator en de hulpverleners en anderzijds de familie (Van Pagée, 2003).

Mensen die een Eigen Kracht-conferentie aanvragen, geven zelf aan wat voor soort coördinator het beste bij hun situatie zal passen. Man, vrouw, taal, cultuur, geloof en leeftijd zijn kenmerken die zij kunnen noemen.

Momenteel zijn er rond de 400 coördinatoren in Nederland waarop regelmatig een beroep kan worden gedaan. Er zijn veel verschillende culturen en religies vertegenwoordigd en samen spreken de coördinatoren 66 talen en dialecten.

4. Aanpak

Kern van de Eigen Kracht-conferentie is dat families zelf een plan bedenken, waarmee zij hun problemen kunnen oplossen.

Het gezin nodigt voor de Eigen Kracht-conferentie mensen uit die een belangrijke rol vervullen als het gaat om hun welzijn. Aan een conferentie nemen behalve het betreffende gezin vaak ook grootouders, ooms en tantes, neven en nichten, vrienden, burens en hulpverleners deel. Gemiddeld zijn ongeveer 14 personen betrokken bij de conferentie.

Een Eigen Kracht-conferentie bestaat uit drie fasen:

1. De familie krijgt informatie van een professional over wat zijn kijk op de problemen is en wat de mogelijkheden van hulpverlening zijn; In het geval van een OTS komt altijd de gezinsvoogd om een eventueel kader te stellen waar het plan aan moet voldoen om geaccepteerd te worden.
2. De Eigen Kracht-coördinator en de aanwezige hulpverleners trekken zich terug en de familie bespreekt in het besloten deel wat er aan de hand is en stelt een plan op, waarbij zij een taakverdeling maakt en nadenkt over de hulp die van buitenaf nodig is;
3. De familie presenteert het plan aan de coördinator. In het geval van een OTS komt de gezinsvoogd ook terug om het plan te toetsen. Het plan wordt altijd geaccepteerd mits het veilig en wettelijk is.

Een onafhankelijke coördinator begeleidt de Eigen Kracht-conferentie. Dit betekent dat hij geen deel uitmaakt van het gezin of sociale netwerk en ook geen hulpverlener vanuit een specifieke instantie is. De taak van de coördinator is om de conferentie te organiseren en faciliteren. Een coördinator moet goed kunnen luisteren, beschikken over organisatietalent, creatief, flexibel en vasthoudend zijn en vertrouwen hebben in de mogelijkheden en kracht van families.

Essentieel in de taak van de coördinator is erop toe te zien dat alle deelnemers veilig kunnen deelnemen aan de conferentie, vooral voor kinderen. De coördinator zorgt ervoor dat er uit de eigen kring iemand aanwezig is die er speciaal voor zorgt dat het kind (of de kinderen) zich kan (kunnen) uiten en gehoord wordt (worden).

In de informatiefase gaat de groep in gesprek over wat de problemen zijn. Het is hierbij van belang dat niet alleen de mening van de hulpverlener naar voren komt, maar dat het gezin en hun sociale netwerk hun kijk op de problemen naar voren kunnen brengen, omdat zij beter zicht hebben op wat er aan de hand is en wat de ontstaansgeschiedenis ervan is. Voor deze fase kunnen ook professionals worden uitgenodigd die informatie kunnen bieden waar de kring behoefte aan heeft voor het maken van een plan als antwoord op de vraag. Als het gaat over kinderen die onder toezicht zijn gesteld, dan zal de (gezins) voogd in deze fase mogelijk voorwaarden stellen voor het plan. Deze voorwaarden hebben altijd te maken met veiligheid van kinderen.

In de tweede fase beraadslaagt de familie in besloten kring. Bij deze ronde zijn de hulpverleners en de coördinator niet aanwezig. De familie bedenkt een plan waar iedereen mee kan instemmen. Zij spreken af hoe het plan uitgevoerd gaat worden en wie wat doet en wanneer. De familie kan eigen hulpbronnen inzetten, maar ook hulpverleners vragen om een bepaalde dienst te verlenen.

In de derde fase presenteert de familie het plan aan de coördinator. Als er sprake is van een ondertoezichtstelling, dan zal ook de (gezins)voogd bij deze fase aanwezig zijn om te kijken of het plan voldoet aan de in de eerste fase gestelde voorwaarden. Als het hieraan voldoet, dan accepteert de (ge-zins)voogd het plan. De (gezins)voogd kan het plan niet veranderen, maar kan wel vragen stellen ter verduidelijking. Als het plan geaccepteerd is, bepaalt de groep hoe zij controleert of het plan naar tevredenheid werkt. De groep stelt dan ook een datum vast waarop zij het plan zal evalueren en spreekt af wat zij doen als er belangrijke zaken onverhoopt anders lopen.

Drie maanden na de conferentie gaat de coördinator bij wijze van follow-up na of het gemaakte plan wordt uitgevoerd. Dit gebeurt in het kader van doorlopend onderzoek naar de conferenties.

Om kinderen te betrekken bij en een actieve rol te geven in een Eigen Kracht-conferentie, krijgen kinderen de mogelijkheid om:

- aan te geven wie en wat voor hen belangrijk is bij de conferentie;
- de uitnodigingen voor 'hun' conferentie te schrijven of te tekenen;
- iemand aan te wijzen die hen ondersteunt en mogelijk als hun woordvoerder optreedt;
- te beslissen over praktische zaken, zoals de plaats waar de groep samenkomt of het eten;
- deel te nemen in een voor hen bekend en te begrijpen familieverband;
- gebruik te maken van de informele sfeer en flexibiliteit van FGC.

5. Onderbouwing

De Eigen Kracht-conferentie is ontwikkeld vanuit de wens om de autonomie van ouders of familie over de zorg voor hun kinderen te versterken. Basisaanname is dat gezinnen niet alleen het recht hebben om betrokken te zijn bij beslissingen over hun kind, maar dat gezinnen ook beter in staat zijn om passende oplossingen te vinden dan professionals. Zij zijn meer gemotiveerd om een blijvende oplossing te zoeken dan professionals wiens taak het is de hulpverlening zo kort mogelijk te houden. De Eigen Kracht-conferentie benadrukt de eigen verantwoordelijkheid voor het oplossen van problemen en de eigen mogelijkheden daartoe (Sundell & Vinnerljung, 2004; Van Pagée, 2003).

De Eigen Kracht-conferentie is vooral gebaseerd op de wens recht te doen aan culturele verschillen en behoeften en niet zozeer op een wetenschappelijke theorie. Maar bij de ontwikkeling is rekening gehouden met theorie over de ontwikkeling van de persoonlijkheid en identiteit van jeugdigen, over loyaliteit binnen verwantschapsverhoudingen en over het gezin als systeem (Van Pagée, 2003). Hoe met deze theorieën rekening is gehouden wordt in de documentatie niet verder uitgewerkt.

De Eigen Kracht-conferentie gaat ervan uit dat een cliënt het meest gebaat is bij een stimulerende en activerende aanpak. Het sluit aan bij het ethische principe om de eigen verantwoordelijkheid centraal te stellen en het benadrukt het respect voor de opvatting van de cliënt over wat de problemen zijn en hoe die het beste bestreden kunnen worden (Van Pagée, 2003).

Uitgangspunt van een Eigen Kracht-conferentie is niet zozeer het probleem dat speelt als wel de kansen en mogelijkheden die een gezin heeft om zelf samen met zijn netwerk zijn eigen leven vorm te geven en zelf problemen op te lossen. Wanneer een Eigen Kracht-conferentie zich richt op de unieke sterke kanten van een gezin en de mogelijkheid biedt om mee te denken en te doen in het proces om de problemen op te lossen, zal dit ertoe leiden dat een gezin beter gaat functioneren (Sundell & Vinnerljung, 2004).

Door een Eigen Kracht-conferentie worden contacten tussen het gezin in problemen en het sociale netwerk – familie, vrienden en burens – (weer) op gang gebracht. Ook kan het helpen het gezag van

ouders dat beperkt is – bijvoorbeeld als gevolg van een kindbeschermingsmaatregel – te herstellen.

De familie stelt zonder de aanwezigheid van hulpverleners of de coördinator een plan op om de problemen op te lossen. Belangrijk hierbij is de voorbereiding door de coördinator. Het groter maken van de kring is hierbij een essentieel uitgangspunt, alsmede aandacht voor het veilig deelnemen van alle mensen uit de kring. Verondersteld wordt dat gezinnen eerlijker over hun problemen zijn wanneer er geen buitenstaanders aanwezig zijn. Gezinnen zijn dan ook meer geneigd om gevoelige informatie in hun beslissingen over wat er gedaan moet worden mee te nemen (Sundell & Vinnerljung, 2004).

Samenvatting onderbouwing

Door contacten met het sociale netwerk van het gezin te versterken en doordat gezinnen zelf een plan ontwikkelen, zijn families in staat om problemen rondom de opvoeding en ontwikkeling van hun kind(eren) aan te pakken en passend plan met oplossingen te maken. Het versterken van hun autonomie leidt ertoe dat ze de regie over hun leven meer in handen krijgen en de opvoeding van hun kinderen beter kunnen vormgeven.

6. Onderzoek naar uitvoering van Eigen Kracht-conferentie

Vanaf de start van de Eigen Kracht-conferenties in Nederland zijn registratiegegevens bij gehouden door onderzoeksbureau WESP (o.a. Van Beek, 2004). Daaruit blijkt dat de meeste gezinnen door een hulpverlener – vooral vanuit de jeugdbescherming of jeugdhulpverlener in vrijwillig kader of vanuit MEE – op de mogelijkheid van een Eigen Kracht-conferentie zijn gewezen. In toenemende mate melden gezinnen zich ook rechtstreeks bij Eigen Kracht. In veel gevallen heeft het gezin al ervaring met hulpverleners op het moment dat het zich voor een Eigen Kracht-conferentie aanmeldt. Redenen voor de aanmelding zijn gedragsproblemen van het kind, pedagogische onmacht van ouders, dood of ziekte van ouders, echtscheidingsproblematiek, overbelasting van ouders, psychiatrische problematiek en/of verslaving van ouders en huiselijk geweld. In 70% van de gevallen leidde een aanmelding ook daadwerkelijk tot een Eigen Kracht-conferentie. De belangrijkste redenen voor het staken van de voorbereidingen van een Eigen Kracht-conferentie waren dat de familie zelf al een plan maakte, dat een ouder en/of het kind niet wilde meewerken of de situatie gewijzigd was waardoor het niet meer noodzakelijk was. Gemiddelde namen veertien mensen deel aan een Eigen Kracht-conferentie. Het merendeel waren familieleden van het gezin waar de conferentie om draaide. Gemiddeld zijn zowel de aanmelders als het gezin en andere deelnemers tevreden over de conferentie en de resultaten die deze opgeleverd heeft (o.a. Van Beek 2004, Gramberg, 2008, 2009).

Er zijn inmiddels meerdere onderzoeken gedaan naar de inzet van Eigen Kracht in delen van het land, onder meer in Amsterdam en stadsregio, Overijssel, Gelderland en Flevoland.

Van Beek (2006) analyseerde de plannen van de familie wat betreft de gevraagde professionele hulp. In een follow-up na drie maanden ging zij bij de coördinatoren na hoe de uitvoering van de plannen verliep.

Uit de aanmeldingsgegevens blijkt dat in Overijssel Bureau Jeugdzorg de meeste aanmeldingen voor een Eigen Kracht-conferentie doet. De meest voorkomende problemen zijn gedragsproblemen van het kind, pedagogische onmacht /verwaarlozing, ziekte/dood van ouders, psychiatrische problemen en overbelasting van ouders. Ongeveer een derde van de gezinnen heeft nul tot twee jaar te maken

met de hulpverlening. De overige gezinnen hebben al langer twee jaar professionele hulp, waarvan een groot deel zelfs langer dan vijf jaar.

Meer dan de helft van de georganiseerde Eigen Kracht-conferenties wordt binnen twee maanden na aanmelding gerealiseerd. 81% binnen drie maanden. 69% van de families heeft één tot vijf uur nodig om een plan te bedenken. Gemiddeld nemen per Eigen Kracht-conferentie vijftien mensen deel, waarvan de meeste uit de familie afkomstig zijn.

Wanneer de door de familie gemaakte plannen vergeleken worden met de inschatting van de aanmelder valt op dat:

- in vijftien van de achttien zaken wordt er minder of minder zware professionele hulpverlening door de familie gevraagd;
- in drie zaken komt de vraag van de familie om professionele hulp overeen met de inschatting van de aanmelder;
- het komt niet voor dat families meer intensieve hulp vragen dan de aanmelder inschatte.

De aanmelders waarderen de Eigen Kracht bijeenkomst gemiddeld met een 7,6, het plan met een 7 en de coördinator met een 8. De volwassen deelnemers beoordelen de conferentie gemiddeld met een 7,6, het plan met een 7,8 en de coördinator met een 8,1. Ook kinderen waarderen de conferentie met een 7,6, het plan geven zij een 8,7 en de coördinator een 8,1.

Bij de follow-up door de coördinator blijkt de helft van de dertig plannen in zijn geheel te zijn uitgevoerd. Slechts één plan is in het geheel niet uitgevoerd. De andere plannen zijn deels uitgevoerd.

Aanmelders hebben de volgende effecten van de inzet van de Eigen Kracht-conferentie waargenomen:

- ouders en/of het kind meer steun ervoeren vanuit de familie en het net-werk, zowel praktisch als emotioneel;
- het netwerk gezamenlijk een oplossing voor de problemen vond;
- de situatie van het kind verbeterde, concreet dat er meer rust en stabiliteit voor het kind was en dat kon werken aan onderliggende problemen of verwerken van gebeurtenissen;
- familierelaties verbeterden;
- het netwerk actiever betrokken is geraakt bij een gezin;
- de professional met meer mensen uit het sociale netwerk van het gezin heeft kennis gemaakt;
- de professional effectiever kon werken, onder andere doordat hij minder weerstand hoefde te overwinnen;
- de professional een betere afstemming bereikte met de familie en meer draagvlak;
- de professional zijn eigen rol heeft heroverwogen.

Voor het slagen van de uitvoering van het plan blijkt het belangrijk te zijn dat er een persoon is die de uitvoering coördineert, de familie stimuleert om door te zetten en aanspreekt op gemaakte afspraken. Coördinatoren wijzen alle deelnemers er in de voorbereiding en tijdens de conferentie op dat het van belang is dat zij in het plan afspraken opnemen over de evaluatie. Het betreft een afspraak over de evaluatie, wie daarbij zullen zijn en wie het initiatief neemt. En daarnaast een afspraak over wie bij elkaar komen als een afspraak niet blijkt te werken en wie het initiatief hiertoe neemt (Van Beek, 2006).

Uit een evaluatie van Bosma (2009) blijkt dat 88% van de families na verloop van tijd opnieuw bij elkaar wil komen om het plan te evalueren en indien nodig bij te stellen.

Bosma (2009) onderzocht hoe professionals uit de hulpverlening denken over hun ervaringen met Eigen Kracht-conferenties. Hulpverleners menen dat zij een belangrijke rol kunnen spelen door hun

vakkennis en deskundigheid omtrent het probleem en mogelijke oplossingen in te brengen. Het blijkt mogelijk om met behulp van een Eigen Kracht-conferentie ondersteuning vanuit het leefsysteem te mobiliseren zonder dat professionele hulpverlening overbodig wordt gemaakt. 80% van de gemaakte afspraken tijdens een conferentie neemt het netwerk voor zijn rekening, terwijl slechts 20% van de afspraken verzoeken om professionele dienstverlening zijn.

Van Beek (2003) en Gramberg (2009) hebben onderzoek gedaan naar de mening van kinderen over de Eigen Kracht-conferenties. Zij interviewden twintig kinderen om inzicht te krijgen in hun behoeften, wensen en ervaringen met betrekking tot de Eigen Kracht-conferentie. Gemiddeld genomen zijn kinderen en jongeren positief over hun deelname. Zij vinden het zwaar om erbij te zijn, maar vinden het wel belangrijk. Dat er familie en vrienden aanwezig zijn ervaren zij als positief. Kinderen vonden het niet vanzelfsprekend dat er naar ze geluisterd werd en dat ze de mogelijkheid hadden om mee te beslissen. Zij voelden zich daardoor gewaardeerd. Belangrijk is het dat het kind goed voorbereid wordt op de conferentie en dat er gedurende de conferentie een vertrouwenspersoon is die hen kan ondersteunen. Dit laatste bleek nog onvoldoende uit de verf te komen in de beleving van de kinderen.

Ook zijn de effecten onderzocht wanneer de Eigen Kracht-conferentie ingezet wordt bij huiselijk geweld. Daarbij is gebruik gemaakt van het registratie- en follow-upformulier van de coördinatoren en tevredenheidsvragenlijsten voor deelnemers, interviews met enkele deelnemers en de gemaakte plannen. In totaal zijn 25 zaken aangemeld, waarvan in 17 gevallen daadwerkelijk een EK-c gehouden werd en een plan opgesteld werd. Wanneer er sprake is van huiselijk geweld, blijken er ook andere problemen te spelen. Gemiddeld spelen er meer problemen dan uit de landelijke gegevens bekend zijn. Een Eigen Kracht-conferentie bleek ook succesvol als er al (langere tijd) hulpverlening was.

De deelnemers zijn tevreden over het verloop van de conferentie en de resultaten. Na drie maanden zegt 83% van de deelnemers dat het plan gedeeltelijk is uitgevoerd. De belangrijkste effecten waren dat:

- mensen meer steun uit de familie en het sociale netwerk ervoeren;
- de relaties met familieleden, vrienden en kennissen verbeterden;
- er meer veiligheid was;
- het slachtoffer meer grenzen stelde;
- er meer begrip was voor de situatie en meer mensen op de hoogte waren van het huiselijk geweld.

Deze effecten komen grotendeels overeen met uitkomsten van andere onderzoeken (Van Beek, 2009).

In Nieuw-Zeeland zijn de Family Group Conferences in de wet verankerd. Onderzoek na invoering van deze wet laat zien dat de verankering van de FGC's in de wet tot resultaat heeft gehad dat:

- er meer dan 150.000 FGC's zijn gehouden;
- meer dan 85% van de FGC's leidt tot een uitkomst die door de wettelijke autoriteiten wordt onderschreven;
- het aantal kinderen dat onder overheidszorg valt in zijn geheel met ongeveer 60% is afgenomen;
- van de kinderen die onder overheidszorg vallen, ongeveer 35% op enig moment binnen het netwerk van het gezin geplaatst wordt;
- het aantal rechterlijke maatregelen aanzienlijk is afgenomen;

- het merendeel van de potentiële maatregelzaken opgelost wordt zonder bemoeienis van de rechter (Ministerie van Sociaal Welzijn 1990-1998 en Ministerie van Kind, Jeugd en Gezin 1999-2000 in Van Pagée, 2003).

Het is ook mogelijk om Family Group Conferences als best practice in te voeren zonder wettelijke ondersteuning. Maar het blijkt dat de werkwijze van de Family Group Conference gemiddeld genomen niet vanzelfsprekend in te voegen is in de gangbare werkwijze binnen de jeugdbescherming, omdat hierin geen rekening gehouden wordt met het recht van gezinnen om zelf of mede te beslissen over wat er moet gebeuren. Een belangrijk aandachtspunt is dan ook in hoeverre gezinnen daadwerkelijk de mogelijkheid hebben om zelf te beslissen hoe zij hun problemen willen oplossen. De vraag is welke plek de conferentie krijgt in de hulp die uiteindelijk ingezet wordt binnen de jeugdbescherming. Wordt het plan van de familie uitgevoerd en houden hulpverleners daar rekening mee of hebben zij de mogelijkheid om het plan alsnog terzijde te schuiven? (Van Pagée, 2003). Hier is de afgelopen jaren onderzoek naar gedaan.

Hulpverleners noemen diverse risico's die kunnen kleven aan de participatie van kinderen in de conferentie:

- niet alle volwassenen zijn bereid om op het verzoek van de coördinator naar het kind te luisteren;
- kinderen (kunnen) blootgesteld worden aan conflicten tussen volwassenen;
- kinderen die al de ervaring hebben dat er slecht naar ze geluisterd wordt, zouden nogmaals een negatieve ervaring met niet luisterende volwassenen kunnen opdoen;
- kinderen worden aangemoedigd om deel te nemen aan een besluitvormingsproces binnen een (gezins)omgeving waarin zij risico's lopen;
- kinderen hebben geen daadwerkelijke invloed op de uiteindelijke besluitvorming, de schijn van mogen meebeslissen wordt opgehouden (Holland & O'Neill, 2004).

In de praktijk blijken deze bezwaren nauwelijks voor te komen. De risico's lijken niet op te wegen tegen de voordelen van deelname aan de conferentie, waaronder (hernieuwd) contact met de familie en de mogelijkheid om hun zegje te doen (Holland & O'Neill, 2004; Van Beek, 2003; Van Beek & Gramberg, 2009).

Onderzoekers op het terrein van kindwelzijn benadrukken ook meer en meer dat de opvattingen van kinderen over de problemen en mogelijke oplossingen een belangrijke procesuitkomst zijn. Kinderen blijken het te waarderen om bij de besluitvorming betrokken te zijn als het om hen gaat. Er zijn onderzoeken die uitwijzen dat de betrokkenheid van kinderen en jongeren bij de besluitvorming leidt tot betere beslissingen (McNeish & Newman, 2002). De manier waarop kinderen betrokken worden in het besluitvormingsproces is de sleutel tot een effectieve praktijk. Uitvoerders blijken die participatie op verschillende manieren te definiëren en hebben legitieme zorgen over hoe ze die participatie kunnen realiseren zonder dat het kind schade oploopt, rekening houdend met leeftijd, capaciteiten, cultuur en veiligheid. Het is voor professionals moeilijk dit in de gaten te houden in een setting waar professionals niet bij het besluitvormingsproces aanwezig zijn, zoals bij de FGC's het geval is; zij moeten het aan de familie overlaten. (Bell & Wilson, 2006).

Voor een goed besluitvormingsproces in de Family Group Conference is het belangrijk dat de betrokken hulpverleners die in de eerste fase hun mening over de problemen mogen weergeven, eerlijk en open zijn over hun kijk. Dit bevordert dat de familie de noodzakelijke beslissingen omtrent zorg voor en veiligheid van het kind neemt. Een klimaat van eerlijkheid bij de professionals

bevordert de mogelijkheden van de familie om open over de zorgen en problemen te praten en een oplossing te vinden (Connolly, 2006).

Gezinnen blijken eerder geneigd om vrijuit te spreken wanneer er geen professionals aanwezig zijn. Invloedrijke leden uit de familie blijken invloed uit te oefenen op de manier waarop over de problemen gepraat wordt en op de mogelijke oplossingen. Families zijn beter op de hoogte van hun geheimen en blijken deze kennis ook te gebruiken ter ondersteuning van de veiligheid van het kind. De druk hoeft dus niet noodzakelijkerwijs vanuit de professionals te komen (Connolly, 2006). De Family Group Conference heeft potentie om verbondenheid tussen fami-lieleden en binnen het sociale netwerk op te bouwen. Door zelfvertrouwen en het proces van gezamenlijke probleemoplossing te stimuleren, voorziet de Eigen Kracht-conferentie families van de mogelijkheid om serieus betrokken te zijn bij beslissingen die hen aangaan en om de positieve effecten van helende relaties te ervaren (Connolly, 2006).

7. Nederlands effectonderzoek

Wijnen-Lunenburg, Van Beek, Bijl, Gramberg en Slot (2008) onderzochten de effectiviteit van de Eigen Kracht-conferentie middels een quasi-experimenteel onderzoek. Zij onderzochten:

- wat de kenmerken van de gezinnen waren die voor een Eigen Kracht-conferentie zijn verwezen en in hoeverre deze kenmerken overeenkwamen met die van de beoogde doelgroep;
- of Eigen Kracht-conferenties ertoe leidden dat de zorgen om de veiligheid en het welzijn van de kinderen zijn verminderd;
- of Eigen Kracht-conferenties ertoe leidden dat de sociale steun voor de ouders bij het uitvoeren van hun taken en de cohesie in het leefsysteem toenamen;
- of Eigen Kracht-conferenties ertoe leidden dat de regiefunctie inzake veiligheid en welzijn van de kinderen en functioneren van de ouders van het hulpverleningssysteem naar het leefsysteem verschoof.

In totaal hebben 113 gezinnen uit de regio Amsterdam en Overijssel deelgenomen, waarvan 86 een conferentie hielden en een plan vormden en bij 23 geen conferentie plaatsvond. Alleen gezinnen waarvan de kinderen en jongeren in aanraking zijn gekomen met de jeugdbescherming, nemen deel aan het onderzoek. Het onderzoek was deels retrospectief en deels prospectief. Bij 70% van de gezinnen heeft dossieronderzoek plaatsgevonden. Daarnaast zijn er vragenlijsten afgenomen en met een klein aantal gezinnen en aanmelders hebben interviews plaatsgevonden (34 personen die betrokken waren bij een Eigen Kracht-conferentie en 18 personen die niet deelnamen aan een Eigen Kracht-conferentie).

De gegevens zijn verzameld met behulp van het Formulier Registratie Eigen Kracht-conferenties (FREK), het Follow-up Formulier Eigen Kracht-conferenties (FUFREK), het Zorgpunten Analyse Protocol – Kort (ZAP-Kort). Bij de gezinnen die meededen aan het prospectieve deel van het onderzoek zijn de Checklist Verwijzings Criteria (CVC), de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index – Kort (NOSIK), de Vragenlijst Ervaren Opvoedingsondersteuning (VEO) en de Positieve Uitkomsten Lijst (PUL) afgenomen. Ouders vulden drie en negen maanden na de conferentie deze laatste twee vragenlijsten opnieuw in. De interviews vonden negen maanden na de conferentie plaats aan de hand van een interview met open en half open vragen.

Uit de FREK blijkt dat de meeste gezinnen aangemeld worden door Bureau Jeugdzorg (69%). De belangrijkste problemen waar gezinnen mee te maken hebben, zijn gedragsproblemen van het kind, dood/ziekte van de ouders, psychiatrische problemen en/of verslaving van ouders en huiselijk geweld. Gemiddeld blijken gezinnen zes zorgpunten te hebben (gemeten met de ZAP), variërend tussen de een en veertien problemen. Hoewel het aantal jeugdbeschermingszaken, aanmeldingen

door BJZ en het aantal niet thuis wonende kinderen hoger ligt dan bij de Eigen Kracht-conferenties in het algemeen het geval is, blijken er geen verschillen te zijn in andere kenmerken van gezinnen, zoals de duur van al aanwezige hulpverlening en type en hoeveelheid problemen.

Het aantal zorgpunten van alle gezinnen is afgenomen drie en negen maanden na de Eigen Kracht-conferentie. Bij gezinnen met een conferentie daalt het aantal zorgpunten in de eerste drie maanden sterk en stabiliseert vervolgens, terwijl bij gezinnen zonder conferentie de zorgpunten geleidelijk verminderen in de negen maanden na de aanmelding. Hoewel er bij de follow-up na drie maanden een verschil is tussen gezinnen met en zonder conferentie, bestaat dit verschil na negen maanden niet meer. Een Eigen Kracht-conferentie lijkt de afname van het aantal zorgpunten dus te versnellen. Hoewel aanmelders en informanten uit het gezin de veiligheid in het gezin negen maanden na de conferentie positiever beoordelen dan na drie maanden, blijkt dit verschil niet significant. Dit geldt zowel voor gezinnen waar een conferentie heeft plaatsgevonden als voor gezinnen zonder conferentie. De manier waarop de veiligheid van het kind is gerealiseerd, verschilt echter voor kinderen die wel en niet een conferentie hebben gehad. Kinderen zonder conferentie blijken vaker buiten de familiesetting te verblijven.

Wat betreft de sociale steun en cohesie menen gezinnen dat zij negen maanden na de conferentie meer steun te ontvangen als een Eigen Kracht-conferentie heeft plaatsgevonden. Aanmelders zien een vooruitgang bij de follow-up van drie maanden, maar zijn negen maanden na de conferentie minder positief. Bij gezinnen zonder conferentie menen hulpverleners dat de sociale steun afneemt. Hoewel zowel aanmelders als informanten uit het gezin menen dat na een Eigen Kracht-conferentie de regiefunctie meer bij het gezin is komen te liggen na negen maanden, blijkt dit verschil niet statistisch aantoonbaar. Bij tweederde van de gezinnen waar geen conferentie heeft plaatsgevonden, is de regie meer bij de hulpverlener komen te liggen.

Opvallend is dat alle interviews positieve resultaten opleveren. Zowel hulpverleners als gezinnen en hun netwerk menen dat het deelnemen aan een Eigen Kracht-conferentie positieve effecten heeft op de sociale steun, de ervaren regie over hun leven en veiligheid en welzijn van kinderen. Een Eigen Kracht-conferentie lijkt als alternatief besluitvormingsmodel net zo goed te werken als de reguliere gang van zaken om hulp in gang te zetten, waarbij de veiligheid en het welzijn van kinderen zijn gewaarborgd in situaties waarin een jeugdbeschermingsmaatregel dreigt of van kracht is.

Bij dit onderzoek moet de kanttekening geplaatst worden dat er een hoge non-respons is. Daardoor zijn verschillen tussen gezinnen die hebben deelgenomen aan een conferentie en gezinnen die niet deelnamen en tussen de meetmomenten moeilijker statistisch aan te tonen, omdat de groepen kleiner zijn en de power daardoor tekort schiet.

Een tweede kanttekening is dat dit onderzoek alleen is uitgevoerd bij gezinnen met een (dreigende) jeugdbeschermingsmaatregel. Het is niet te zeggen wat de effecten bij een andere doelgroep zouden zijn.

8. Buitenlands effectonderzoek

Sundell en Vinnerljung (2004) onderzochten met behulp van een Randomized Controlled Trial (RCT) de effecten van Family Group Conferences. 97 kinderen namen deel aan een FGC en werden vergeleken met 142 kinderen in de klassieke jeugdzorg. De kinderen zijn drie jaar lang gevolgd.

Families bezochten de conferentie en bleken in staat om een acceptabel plan op te stellen.

Professionals waren nauwelijks betrokken bij het opstellen van het plan. Het effect van een FGC bleek verder gering te zijn. Kinderen die deelnamen aan een FGC werden vaker terugverwezen naar de kinderbescherming dan kinderen in de controlegroep. Zij werden vaker opnieuw verwezen vanwege mishandeling, werden vaker verwezen door de familie, werden langer uit huis geplaatst,

maar door de tijd heen kregen zij minder intensieve ondersteuning vanuit de kindbescherming. Positieve uitkomsten voor FGC zijn dat meer kinderen binnen hun sociale netwerk geplaatst konden. Sundell en Vinnerljung (2004) komen tot de conclusie dat de resultaten van het onderzoek niet de verwachte effecten van de FGC onderbouwen.

Rensen, Van Arum en Engbersen (2008) hebben overzicht gemaakt van de resultaten van de Family Group Conferences in Groot-Brittannië, Nieuw-Zeeland, Australië, Canada, Zweden en de Verenigde Staten. Zij baseren zich op randomized controlled trials, onderzoeken met een willekeurig samengestelde experimentele en controlegroep. Zij concluderen dat FGC's veel onderzocht zijn en dat de resultaten overwegend positief zijn. Families kunnen en willen deelnemen aan een FGC, zijn goed in staat om een realistisch en werkzaam plan te bedenken en houden zich ook aan hun toezeggingen om ondersteuning te bieden. De ideeën over wat er nodig is van families die deelnemen aan een FGC blijken vaak overeen te stemmen met de opvattingen van professionals. Nieuw-Zeelands onderzoek laat zien dat 84% van de jeugdigen en 85% van de ouders tevreden is met de resultaten van de FGC. Deelnemers waarderen het dat de verantwoordelijkheid voor het plan bij de familie ligt. Ondanks deze positieve resultaten blijkt de implementatie de nodige moeite te kosten. Het is vooral belangrijk dat de plannen die in een FGC ontwikkeld zijn, ondersteund blijven worden vanuit de organisaties. De vaardigheden van de coördinator zijn van groot belang voor het slagen van de conferentie.

In 2003 verscheen in het tijdschrift *Protecting Children* een reeks artikelen over de effecten van Family Group Decision Making (FGDM). Merkel-Holguin, Nixon en Burford vatten de resultaten hiervan samen. De kwaliteit en daarmee de bewijskracht van onderzoeken verschilde sterk. Acht onderzoeken maakten gebruik van een design met controlegroep, zodat verschillen met gezinnen die traditionele hulpverlening aangeboden kregen vergeleken konden worden. Andere gegevensbronnen waren onder meer administratieve data, interviews, plannen van families, beleidsstukken en case studies.

De onderzoeksresultaten leveren informatie over de implementatie, proces- en uitkomstindicatoren. Op het gebied van implementatie blijkt dat:

- pogingen tot implementatie van FGDM zorgvuldige planning en veel tijd kost;
- strategische allianties en samenwerking met belangrijke organisaties de implementatie ondersteunen;
- nog steeds slechts een beperkt aantal gezinnen een Family Group Conference ontvangt;
- FGDM veilig ingezet kan worden bij gezinnen met ernstige en meervoudige problematiek;
- de coördinator een belangrijke rol in het proces speelt;
- er zijn veel variaties in hoe en waarom FGC's ingezet worden. Dit is afhankelijk van plaatselijke mogelijkheden voor de implementatie;
- gezinnen spelen nauwelijks een rol bij de initiatieven voor de implementatie;

Onderzoek naar procesindicatoren laat zien dat:

- de voorbereiding van deelnemers cruciaal is voor een succesvolle conferentie;
- familieleden ingaan op de uitnodiging voor een conferentie, ook als dit stressvol is;
- er een balans tussen aanwezigen uit het informele netwerk en professionals moet zijn;
- gezinnen plannen opstellen die als veilig beschouwd worden;
- in de plannen professionele hulp en ondersteuning vanuit het informele sociale netwerk met elkaar gecombineerd worden tot een naadloos aansluitend geheel;
- de plannen van families rijk aan diversiteit en originaliteit zijn;

- de tijd die de groep zonder professionals doorbrengt, essentieel is voor het proces van de conferentie;
- de manier waarop professionals informatie delen nog kritisch beschouwd moet worden, omdat het niet duidelijk is hoe dit het proces en de uitkomsten beïnvloedt;
- families tevreden zijn over het proces en hebben de indruk dat zij een belangrijke stem hebben in de besluitvorming gedurende een FGC;
- de betrokkenheid en participatie van kinderen sterk verschilt;
- de betrokkenheid van vaders en zijn familieleden toenemen door de inzet van een conferentie;
- hulpverleners tevreden zijn over het proces en de uitkomsten;
- het aantal verwijzingen van hulpverleners voor een conferentie sterk verschilt en verwijzingsprocessen dus nader onderzocht moeten worden;
- de kosten van FGC's lager of even hoog zijn als bij de gebruikelijke hulpverlening;

Effecten van FGDM zijn dat:

- de veiligheid van kinderen net zo goed gewaarborgd is als bij gebruikelijke vormen van kindbescherming;
- een groot percentage van de kinderen die uit huis geplaatst zou moeten worden, onderdak vindt binnen de familie of het sociale netwerk;
- er stabiliteit in de leefsituatie voor kinderen ontstaat (kinderen worden minder vaak overgeplaatst en gaan vaker terug naar eigen ouders);
- beslissingen tijdig genomen worden en hulp sneller op gang komt;
- de ondersteuning van de familie toeneemt en het gezinsfunctioneren verbetert;
- het samenhang brengt in de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld (Merkel-Holguin, Nixon & Burford, 2003).

9. Uitvoering Eigen Kracht-conferentie

De Eigen Kracht-conferentie wordt uitgevoerd door de Eigen Kracht Centrale. De Eigen Kracht centrale werkt met onafhankelijke burgers die een training gevolgd hebben in het uitvoeren van de Eigen Kracht-conferenties. Zowel de Eigen Kracht centrale als de coördinator is onafhankelijk en niet verbonden aan een beslissingsbevoegde of hulpverlenende instantie.

De plaats waar een Eigen Kracht-conferentie gehouden wordt, varieert. Dit is afhankelijk van de keuze van een familie, maar is nooit bij deelnemers thuis en zelden in het gebouw van hulpverleningsinstanties. Onder meer zijn Eigen Kracht-conferenties gehouden in buurtcentra, kerken en horecagelegenheden.

9.1 Eisen ten aanzien van opleiding

Coördinatoren krijgen een praktische training in hoe zij een Eigen Kracht-conferentie kunnen organiseren. Als de training goed verloopt, organiseren ze onder intensieve coaching van een regiomanager een eerste conferentie. Als deze goed verloopt, ontvangen de coördinatoren na afloop een certificaat. Om het certificaat te behouden dienen zij minstens eenmaal per jaar een Eigen Kracht-conferentie te organiseren en daarnaast deel te nemen aan intervisiebijeenkomsten.

Coördinatoren dienen een onafhankelijke positie in te kunnen nemen en over organisatorische en faciliterende vaardigheden te beschikken.

Er zijn geen verdere eisen ten aanzien van het opleidingsniveau of ervaring van coördinatoren. In de praktijk blijken coördinatoren burgers met maatschappelijke verantwoordelijkheid en belangstelling

te zijn en vervullen zij uiteenlopende functies, zoals vertaler, softwarespecialist, ambtenaar, dirigent, verpleegkundige en onderwijsassistent.

9.2 Eisen ten aanzien van overdracht en implementatie

Voor zover bekend is er geen handleiding of protocol voor overdracht of implementatie. De training voor Eigen Kracht-coördinatoren is in handen van de stichting Eigen Kracht Centrale en is niet overdraagbaar. Voor hulpverleners die een Eigen Kracht-conferentie aanmelden of families helpen met de uitvoering van hun plan, zijn opleidingsmodules te volgen op verschillende hogescholen.

9.3 Eisen ten aanzien van kwaliteitsbewaking

De coördinatoren dienen minstens eenmaal per jaar een Eigen Kracht-conferentie te organiseren om hun certificaat te behouden. Daarnaast moeten zij minimaal twee keer per jaar deelnemen aan een regionale of landelijke intervisiebijeenkomst. Bij iedere conferentie die zij organiseren, worden zij gecoacht door hun regiomanager. Op deze manier houdt de regiomanager voortdurend in de gaten of de coördinator werkt volgens de principes van Eigen Kracht en bewaakt dus zo de kwaliteit.

9.4 Kosten van de Eigen Kracht-conferentie

Er zijn geen gegevens bekend over de kosten en/of de tijdsinvestering van professionals.

Literatuur

- Beek, F. van (2004). *Het gaat toch over mijn toekomst? Onderzoek naar de mening van kinderen en jongeren over Eigen-kracht conferenties*. Voorhout: WESP Jeugdzorg.
- Beek, F. van (2005). *Eigen Kracht-conferenties. Jaarcijfers 2004*. Voorhout: WESP Jeugdzorg.
- Beek, F. van (2006) *Eigen Kracht-conferenties. Jaarcijfers 2005*. Voorhout: WESP
- Beek, F. van (2006). *Op de grens tussen bemoeizucht en zorg. Rapportage van het onderzoek naar Eigen-Kracht conferenties in Overijssel en de verhouding van Eigen Kracht tot de Wet op de Jeugdzorg*. Voorhout: WESP Jeugdzorg.
- Beek, F. van (2007) *Eigen Kracht-conferenties. Jaarcijfers 2006*. Voorhout: WESP
- Beek, F. van (2009). *Ik heb nooit eerder een grens durven trekken, maar nu wel'. Onderzoek naar Eigen Kracht-conferenties binnen het Steunpunt Huiselijk Geweld Kop van Noord-Holland*. Voorhout: WESP.
- Beek, F. van en Gramberg, P. (2009). *'Als er over mij geroddeld wordt, moet ik er natuurlijk wel bij zijn'*. *Kinderen en jongeren over de waarde van Eigen Kracht-conferenties*. Voorhout: WESP
- Bell, M. & Wilson, K. (2006). Children's views of family group conferences. *British Journal of Social Work*, 36, 671-681.
- Bosma, H. (2009). *Een plan van allemaal. Eigen Kracht volgens professionals*. Zwolle: Eigen Kracht Centrale.
- McNeish, D. and Newman, T. (2002) 'Involving children and young people in decision making', in McNeish, D., Newman, T. and Roberts, H. (eds), *What Works for Children? Effective Services for Children and Families*. Buckingham: Open University Press.
- Connolly, M. (2006). Up front and personal: confronting dynamics in the family group conference. *Family Process*, 45, 345-357.
- Gramberg, P. (2008) *Eigen Kracht- conferenties. Jaarcijfers 2007*. Voorhout: WESP
- Gramberg, P. (2009) *Eigen Kracht-conferenties. Jaarcijfers 2008*. Voorhout: WESP
- Holland, S. & O'Neill, S. (2006). 'We had to be there to make sure it was what we wanted': Enabling children's participation in family decision-making through the family group conference. *Childhood*, 13, 91-111.
- Merkel-Holguin, L., Nixon, P. & Burford, G. (2003). Learning with families: A synopsis of FGDM research and evaluation in child welfare. *Child Protection*, 18, 2-11.

Pagée, R. van (2003). *Eigen Kracht (Family Group Conference in Nederland): Van model naar invoering*. Amsterdam: SWP.

Rensen, P., Arum, S. van & Engbersen, R. (2008). *Wat werkt? Een onderzoek naar de effectiviteit en de praktische bruikbaarheid van methoden in de vrouwenopvang, maatschappelijke opvang en opvang voor zwerfjongeren*. Utrecht: Movisie/Trimbos-instituut.

Sundell, K. & Vinnerljung, B. (2004). Outcomes of family group conferencing in Sweden: A 3-year follow-up. *Child Abuse and Neglect*, 28, 267-287.

Wijnen-Lunenburg, P., Beek, F. van, Bijl, B., Gramberg, P. & Slot, W. (2008). *De familie aan zet: De uitkomsten van Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming met betrekking tot veiligheid, sociale cohesie en regie*. Duivendrecht/Voorhout: PI Research/WESP Jeugdzorg.